

CONSIDERAȚII PE MARGINEA VIEȚII ȘI ACTIVITĂȚII UNUI PREOT ORTODOX MAI PUȚIN CUNOSCUȚ, TIT MORARIU (1879-1931)

RĂZVAN MIHAI NEAGU

Preliminarii. Preotul era o personalitate marcantă a comunității românești din Transilvania în Epoca Modernă. Adevărat lider, preotul îndruma viața spirituală, dar și cea națională românească. Activitatea unui preot român transilvănean din perioada antebelică era una plurivalentă, care se exprima la nivel bisericesc, național, cultural, economic, social, educațional și chiar financiar. Preotul român din Transilvania era un adevărat păstrător al valorilor naționale și un promotor al acestora.

Unul dintre acești preoți, care au adus cinste tagmei lor a fost și clericul ortodox, Tit Morariu (1879-1931). Din păcate viața și activitatea sa nu au intrat în atenția cercetărilor în domeniul istoriei ecleziastice, până în acest moment, astfel că demersul nostru vine și să recupereze memoria unui cleric român transilvănean.

Tit Morariu s-a remarcat ca paroh în satul Berghin (parohia ortodoxă de aici fiind inclusă în tractul protopresbiterial al Sebeșului). El s-a născut la 6 octombrie 1879 la Săsciori (azi jud. Alba)¹. Nu cunoaștem din ce mediu familial provenea și nici parcursul său școlar exact. Din presa vremii aflăm că cel puțin în anul 1900, Tit Morariu studia la Gimnaziul Ortodox din Brașov. În 26 martie (8 aprilie) 1900, el a participat la o ședință festivă a elevilor de la școlile medii românești din Brașov, recitând monologul din opera shakespeariană „Macbeth”².

O studenție activă și rodnică. Între anii 1903-1906 a studiat teologia la Seminarul Andreian, fiind coleg de generație cu cu mari personalități ale Ortodoxiei din Transilvania precum Emilian Cioran din Rășinari (preotopop, tatăl marelui filosof Emil Cioran) și Aurel Munteanu din Merghindeal (protopop al Huedinului, martir pentru credință)³. A fost unul dintre cei mai activi tineri

¹ Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului, Registrul hirotoniilor, nepaginat, litera M, Morariu Tit, poziția 104 (în continuare AAS).

² *Gazeta Transilvaniei*, anul LXIII, nr. 71, Brașov, 29 martie (11 aprilie) 1900, p. 3.

³ Eusebiu Roșca *Monografia Institutului Seminarial Teologic-Pedagogic „Andreian” al Arhiepiscopiei Gr. Or Române din Transilvania*, Tiparul Tipografiei Arhiepiscopice, Sibiu, 1911, p. 166.

studenți teologi, având o implicare socială deosebit de profundă și constantă. Am ales să prezentăm acest aspect al vieții preotului, așa cum apare el descris în presa vremii. Motivul acestei alegeri rezidă în faptul de a prezenta publicului cititor viața studentescă a unui teolog ortodox transilvănean de la începutul secolului al XX-lea. Precizăm că Tit Morariu a fost un foarte bun cântăreț și recitator de poezii. La intrarea în Seminarul Andreian, el s-a înscris în Societatea de lectură „Andrei Șaguna” a teologilor sibieni. Încă din primul an de studii s-a remarcat în cadrul acesteia prin talentul său. Astfel, la scurt timp de la începerea anului școlar, la 29 noiembrie 1903 a avut loc o ședința publică festivă a Societății de lectură „Andrei Șaguna” în care a fost comemorat patronul spiritual al societății. Tit Morariu a recitat cu foarte mare succes poezia „Dama cu camelii” de Haralamb Lecca⁴.

Talentatul teolog Tit Morariu a participat la 9 ianuarie 1904, la Făgăraș, la o *producțiune muzicală*, organizată de Societatea română de diletanți „Progresul” din Făgăraș, eveniment în cadrul căruia a recitat mai multe poezii⁵. La 26 iunie 1904, Tit Morariu s-a numărat printre tinerii prezenți la jubileul profesorului de muzică Dimitrie Cunțan, care împlinea 40 de ani de profesorat la Seminarul Andreian. În cadrul manifestărilor care au avut loc cu această ocazie, el a recitat poezia „Paul de Nola” de George Coșbuc⁶. Studentul Tit Morariu a fost prezent în 9 octombrie 1904 la o expoziție de vite, care a avut loc la Răhău (azi parte componentă a orașului Sebeș), eveniment corelat cu sfințirea școlii confesionale ortodoxe de acolo oficiată de protopopul Sebeșului, Sergiu Medean. În cadrul evenimentului, Morariu a interpretat mai multe cântece și a recitat poezii⁷. Un succes remarcabil a obținut tânărul student teolog în 26 octombrie 1904, la sfințirea bisericii din Cunța, oficiată de asesorul consistorial Nicolae Ivan (viitor episcop al Clujului) și referentul școlar Lazăr Triteanu (viitor episcop al Romanului). Tit Morariu s-a aflat în corul seminariștilor, care au dat răspunsurile la Sfânta Liturghie, a interpretat mai multe cântece și a recitat versuri, fiind rechemat de trei ori⁸. La sfârșitul anului 1904, în 12 decembrie a avut loc ședința publică festivă a Societății de lectură „Andrei Șaguna” dedicată cinstirii memoriei patronului spiritual al acesteia, iar Tit Morariu a recitat poezia „Veghea” de Radu Rosetti⁹.

⁴ *Foaia Poporului*, anul XI, 7/20 decembrie 1903, nr. 50, p. 597.

⁵ *Foaia Poporului*, anul XII, 26 decembrie 1904 (8 ianuarie 1905), nr. 53, p. 697.

⁶ *Telegraful Român*, nr. 64, Sibiu, 15/28 iunie 1904, anul LII, p. 255.

⁷ *Bunul Econom*, anul V, Orăștie, 30 octombrie 1904, nr. 41, p. 3.

⁸ *Telegraful Român*, nr. 119, Sibiu, 4/17 noiembrie 1904, anul LII, p. 482.

⁹ *Telegraful Român*, nr. 129, Sibiu, 27 noiembrie (10 decembrie) 1904, anul LII, p. 522.

Talentul lui Tit Morariu a fost cunoscut, apreciat și răsplătit în epocă. Astfel, cu ocazia adunării generale a Societății pentru fond de teatru român din 21-22 august 1905, el a primit o bursă „pentru dramă și tragedie”¹⁰. Tot în cadrul acestui eveniment, în seara zilei de 22 august 1905, Tit Morariu a recitat un „Prolog festiv” pe versurile lui Iosif Vulcan și a interpretat rolul „Meccena” din piesa Fântâna Blanduziei de Vasile Alexandri.

La 4 septembrie 1905 a avut loc constituirea Societății de lectură „Andrei Șaguna” pe anul școlar 1905-1906, Tit Morariu fiind ales membru în comisia literară¹¹.

Anul 1906 a fost unul de referință în istoria Ortodoxiei din Transilvania, deoarece a avut loc sfințirea Catedralei Sfânta Treime din Sibiu de către mitropolitul Ioan Mețianu și episcopul Aradului, Ioan Ignatie Papp (13 mai 1906). În cadrul multiplelor evenimente care au avut loc cu acest prilej a fost implicat și Tit Morariu. Chiar în ziua sfințirii, el a participat la *convenirea socială* a Reuniunii sodalilor români din Sibiu, recitând mai multe poezii¹². După o zi (în 14 mai 1906), Tit Morariu, *binecunoscut și prin prestațiile sale declamatorice*, s-a aflat în centrul matineului organizat de Societatea de lectură „Andrei Șaguna” cu prilejul sfințirii catedralei, recitând poeziile „Către pace” de Panait Cerna și „Oltul” de Octavian Goga¹³.

Tit Morariu nu și-a abandonat pasiunea pentru poezie nici după finalizarea cursurilor. Între 21-22 septembrie 1906, el a luat parte la adunarea generală a asociațiunii ASTRA de la Brașov, în calitate de bursier al Societății pentru fond de teatru român, iar în prezența autorului Octavian Goga, a recitat poezia acestuia „Clăcașii”¹⁴.

Preot la Berghin și Sebeș. După absolvirea studiilor teologice, Tit Morariu s-a îndreptat spre o carieră preoțească. În anul 1907 a fost ales în unanimitate paroh în satul Berghin¹⁵. A rămas în această comunitate până în perioada interbelică. La 24 noiembrie 1907, la biserica din Berghin, el s-a cununat cu Victoria Patachi¹⁶. Peste doar o zi, a fost hirotonit preot capelan pe seama parohiei Berghin, inclusă în protopopiatul Sebeș¹⁷. În acest mod fostul student teolog de la Sibiu, atât de implicat la nivel extrașcolar și social, își începe

¹⁰ *Familia*, nr. 33, Oradea, 14/27 august 1905, anul XLI, p. 396.

¹¹ *Foaia Poporului*, anul XIII, 25 septembrie (8 octombrie) 1905, nr. 39, p. 518.

¹² *Gazeta Transilvaniei*, anul LXIX, nr. 100, Brașov, 6 (19) mai 1906, p. 2.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Familia*, nr. 34, Oradea, 24 septembrie (7 octombrie) 1906, anul XLII, p. 406.

¹⁵ *Telegraful Român*, nr. 122, Sibiu, 8/21 noiembrie 1907, anul LV, p. 499.

¹⁶ *Tribuna*, anul XI, Arad, 10/23 noiembrie 1907, nr. 248, p. 5.

¹⁷ AAS, Registrul hirotoniilor, nepaginat, litera M, Morariu Tit, poziția 104.

o rodnică și bogată activitate de slujitor în via Domnului. Încă de la început a efectuat acte caritabile. Împreună cu soția a donat pentru Fondul „Victor și Eugenia Tordășianu” destinat ajutorării fetelor sărace¹⁸.

Tit Morariu a fost o prezență constantă și consistentă a conferințelor preoțești din protopopiatul Sebeșului. În conferința de toamnă din 3/16 noiembrie 1908, el a oficiat serviciul divin și a vorbit despre importanța cursurilor de alfabetizare pentru țărani¹⁹.

Harnicul preot din Berghin s-a făcut remarcat și pe plan național, susținând fără rezerve mișcare națională din Transilvania și pe liderii Partidului Național Român. În campania electorală a anului 1910, el l-a primit pe candidatul românilor, avocatul Iuliu Maniu, care între 2-3 mai, a efectuat un turneu electoral pe Valea Secașlor, fiind însoțit de canonicii de la Blaj, Izidor Marcu și Alexandru Nicolescu (viitorul mitropolit)²⁰.

Așa după cum am arătat mai sus, preotul Morariu a fost foarte preocupat de domeniul școlii. A dorit să ridice o școală confesională ortodoxă la Berghin, obținând sprijinul marelui binefăcător basarabean, Vasile Stroescu, care a donat în acest scop suma de 500 de coroane²¹.

Tit Morariu a participat la numeroase evenimente legate de sfințiri de biserici și școli. Vom exemplifica aceasta cu două cazuri. Astfel, la 30 ianuarie 1912, Tit Morariu s-a aflat în soborul de preoți, care l-a asistat pe protopopul Sebeșului, Sergiu Medean la sfințirea școlii din Laz²², iar la 10/23 noiembrie 1913 a asistat la sfințirea bisericii și a școlii din Cunța, oficiată de asesorul consistorial Lazăr Triteanu, în calitate de delegat al mitropolitului Ioan Mețianu²³.

Nu avem informații despre viața și activitatea lui Tit Morariu în timpul Primului Război Mondial. De asemenea, nu deținem informații să fi fost deportat de autoritățile ungare.

Preotul s-a implicat în evenimentele care au avut loc înaintea Marii Uniri. Astfel, în cadrul adunării electorale a Cercului electoral Vințu de Jos din comitatul Alba de Jos, care a avut loc la 27 noiembrie 1918 la Totoiu, parohul

¹⁸ *Telegraful Român*, nr. 29, Sibiu, 16/26 martie 1908, anul LVI, p. 119.

¹⁹ *Telegraful Român*, nr. 140-141, Sibiu, 23 decembrie 1908 (5 ianuarie 1909), anul LVI, p. 579.

²⁰ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 94, anul LXXIII, Brașov, 30 aprilie (13 mai) 1910, p. 3.

²¹ *Telegraful Român*, anul LIX, Sibiu, 16/29 aprilie 1911, nr. 41, p. 183.

²² *Telegraful Român*, anul LX, Sibiu, 7/20 februarie 1912, nr. 4, p. 55.

²³ *Telegraful Român*, anul LXI, Sibiu, 5/18 decembrie 1913, nr. 126, p. 511.

de la Berghin a fost ales ca delegat supleant la Marea Adunare Națională din 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia²⁴.

În perioada interbelică, Tit Morariu face marele pas în carieră și va fi preot în Sebeș (localitate care inițial făcea parte din județul Sibiu, iar ulterior din 1925 din județul Alba). Presa vremii nu consemnează detaliat activitatea sa la Sebeș, încă cu datele avute la dispoziție vom continua să-l prezentăm pe vrednicul cleric.

La 8 septembrie 1923, el a participat în Lancrăm la înmormântarea medicului Traian Petrașcu²⁵. Nu și-a uitat pasiunea pentru teatru, iar în 26 decembrie 1924, Tit Morariu participă la o *producțiune teatrală* organizată de Reuniunea economică din Sebeș și donează 20 de lei, în scop caritabil²⁶.

În anul 1927, Morariu a donat 2000 de lei pentru Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, proiectul de suflet al mitropolitului Nicolae Bălan²⁷.

La fel ca marea majoritate a preoților români din Transilvania și Tit Morariu a desfășurat o activitate financiar-bancară. Conform presei vremii, îl regăsim printre membrii Consiliului de administrație a Băncii Poporului din Sebeș, care și-a ținut prima adunare generală la 23 martie 1930²⁸.

Tit Morariu a fost unul dintre clericii transilvăneni care a susținut mișcarea Oastea Domnului. La 7 septembrie 1930 a avut loc sfințirea steagului filialei Sebeș a Oastei Domnului, slujba religioasă fiind celebrată de Tit Morariu, care a ținut un discurs despre această formă de religiozitate, îndemnându-i pe credincioșii prezenți să între în această mișcare²⁹.

În timpul cât a activat la Sebeș, Tit Morariu a fost vicepreședintele Despărțământului local al ASTRA.

Tit Morariu a trecut la Domnul în 26 ianuarie 1931, la Sebeș, fiind în vârstă de doar 51 ani, în al 24-lea an al preoției. A fost înmormântat la Sebeș de consilierul arhiepiscopal Teodor Scorobeț (viitor arhiepiscop) și de protopopii Sergiu Medean și Emilian Cioran³⁰.

Printre cei care au regretat moartea lui Tit Morariu s-a numărat fostul său profesor de istorie de la Seminarul Andreian, savantul Ioan Lupaș. La moartea

²⁴ 1918 la români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România 1 Decembrie 1918, volumul VIII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 30.

²⁵ *Telegraful Român*, anul LXXI, Sibiu, 29 august (11 septembrie) 1923, nr. 70, p. 3.

²⁶ *Foaia Poporului*, anul 32-lea, 20 ianuarie 1924, nr. 3, p. 5.

²⁷ *Telegraful Român*, anul LXXV, Sibiu, 4 februarie 1927, nr. 10-11, p. 3.

²⁸ *Revista Economică*, anul XXXII, Sibiu, 8 martie 1930, nr. 10, p. 92.

²⁹ *Oastea Domnului*, anul I, nr. 40, Sibiu, 5 octombrie 1930, p. 2.

³⁰ *Telegraful Român*, anul LXXIX, Sibiu, 31 ianuarie 1931, nr. 9-10, p. 4; *Telegraful Român*, anul LXXIX, Sibiu, 11 februarie 1931, nr. 13, p. 13.

fostului său elev și prieten, Lupaș scria: *Între absolvenții distinși ai seminarului Andreian din Sibiu îmi fixase și răposatul Titu Morariu un loc de seamă, pe care a știut să-l păstreze în tot timpul activității sale preoțești la același nivel impunător atât prin prestanță exterioară, cât mai ales prin însușirile sale sufletești, prin interesul constant pentru probleme de ordin religios, literar și cultural-artistic. De câte ori am avut prilej să stau de vorbă cu el, timp mai lung sau mai scurt, am rămas totdeauna cu impresia plăcută, ce-o ai când poți constata la prietinii din tinereță, că nu s-au lăsat copleșiți de greutățile vieții, ci continuă să muncească și să lupte cu același optimist robust, cu aceeași vigoare neînfrântă și cu același avânt idealist pe care-l aveau la începutul carierei*³¹.

Considerații finale. Tit Morariu a fost un exemplu clasic de preot ortodox din Transilvania, de la începutul secolului al XX-lea. Înzestrat cu talent, el s-a remarcat în timpul studiilor teologice de la Sibiu, ca un bun recitator de poezii, stârnind admirația profesorilor și a colegilor săi, dar și a publicului. A participat la numeroase evenimente publice dintre care cel mai important a fost sfințirea catedralei ortodoxe din Sibiu. Preotul Tit Morariu a susținut mișcare națională a românilor transilvăneni și chiar a fost ales să-și reprezinte comunitatea pe care o păstora la Marea Unire de la 1 decembrie 1918, în calitate de delegat supleant.

CONSIDERATIONS REGARDING THE LIFE AND ACTIVITY OF A LESS KNOWN ORTHODOX PRIEST, TIT MORARIU (1879-1931) (Abstract)

The priest was a prominent personality of the Romanian community in Transylvania in the Modern Era. A true leader, the priest guided the spiritual life, but also the Romanian national life. The activity of a Transylvanian Romanian priest from the pre-war period was a multivalent one, which was expressed at the ecclesiastic, national, cultural, economic, social, educational and even financial level. The Romanian priest from Transylvania was a true keeper of national values and a promoter of them. One of these priests, who brought honor to their type, was the Orthodox cleric, Tit Morariu (1879-1931). He was a classic example of an Orthodox priest from Transylvania, from the beginning of the 20th century. Gifted with talent, he stood out during his theological studies in Sibiu, as a good reciter of poems, earning the admiration of his teachers and colleagues, as well as the public. He participated in numerous public events, the most important of which was the consecration of the Orthodox cathedral in Sibiu. Priest Tit Morariu supported the national movement of Transylvanian Romanians and was even elected to represent the community he pastored at the Great Union from December 1, 1918, as an alternate delegate.

Cuvinte cheie: preot, student, teologie, Transilvania, Ortodoxie.

Keywords: priest, student, theology, Transylvania, Orthodoxy.

³¹ Ioan Lupaș, „În amintirea unui prieten”, în *Revista Teologică*, anul XXI, martie 1931, nr. 3, p. 103.